

Moslimfeministe Ates ziet Europese waarden bedreigd

Achtergrond - 8 juni 2018 - Auteur: Marja Verburg

Als je de Duits-Turks-Koerdische moslimfeministe Seyran Ates vraagt naar haar visie op Europa, begint ze niet over de Brexit, de Frans-Duitse as of de vluchtelingencrisis. Het eerste wat ze noemt is: vrede. “Dat is wat we in Europa willen.” Die vrede ziet ze bedreigd door groepen moslims. En passant heeft ze ook advies voor jonge Duitsers die niet trots kunnen zijn op hun land. “Waarom kun jij je cultuur niet Duits noemen?”

Seyran Ates (1963) is advocaat en imam van de door haar zelf opgerichte liberale Ibn-Rushd-Goethemoskee in Berlijn, waar zowel mannen als vrouwen welkom zijn. Met die moskee en haar liberale standpunten wekt ze de woede van heel veel moslims, ook buiten Duitsland. Sinds 12 jaar wordt ze beveiligd. De doodsbedreigingen waren zo ernstig dat ze een tijd lang helemaal niet meer in het openbaar optrad. Maar zaterdag was ze bij het ‘Forum on European Culture: Act for democracy’, in de kleine zaal van het Concertgebouw in Amsterdam.

Dat ze in Amsterdam kan spreken, dankt ze aan de stad en de politie, die ze eerst bedankt voor ze begint aan haar voordracht tijdens de debatavond ‘Europa: Wir schaffen das’. Ze ziet Europa vooral als vredesproject, benadrukt ze, en vertelt hoe ze als zesjarige in 1969 vanuit Istanbul naar Berlijn kwam. “In Europa leerde ik de democratie kennen.”

Opkomend extremisme

De Europese waarden, vrijheid, vrede en democratie, ziet ze bedreigd door groepen moslims en islamitische staten die de vrijheid in Europa willen vernietigen. “Dat is geen samenzweringstheorie”, verzekert ze het publiek. “Ik vecht niet tegen de islam, ik ben zelf moslim.” Ates maakt zich zorgen over het opkomende extremisme in Europa, dat groepen mensen uit elkaar drijft.

Maar Europese burgers moeten zich ook zelf meer bewust zijn van hun waarden, vindt ze. “Ik vraag jullie jezelf te vragen: wat kunnen we doen om Europa te houden zoals het is en ervoor te zorgen dat we kunnen samenleven met zoveel verschillende culturen en religies?”

Ates heeft meer vertrouwen in Macron dan in Merkel

Toch blijft Ates in het “vredesproject Europa” geloven. Ze denkt dat Europa het wel redt. De economische problemen, de vluchtelingencrisis en de Brexit, die moeten en kunnen Frankrijk en Duitsland samen oplossen, zegt ze. Daarbij heeft ze meer vertrouwen in de Franse president Macron dan in de Duitse kanselier Merkel, blijkt als ze in debat gaat met de Duitse schrijver en journalist Simon Strauss en de Belgische theatermaker Chris Dercon - tot april intendant van de Volksbühne in Berlijn. Merkel is goed voor Duitsland, niet zozeer voor Europa, zegt Ates.

Stefan Zweig

Simon Strauss (1988) is het met haar eens. “Macron is het beste voorbeeld van hoe het nieuwe narratief in Europa kan zijn”, zegt hij. “Hij is niet zo technisch als Merkel.” Strauss had voor de paneldiscussie begon een vurig pleidooi gehouden voor cultuur als oplossing voor de problemen in Europa. Niet de politiek, maar de cultuur moet Europa samenbinden, hield hij het publiek in Amsterdam voor.

Strauss: 'We hebben meer belangstelling nodig voor de bindende krachten van cultuur'

Anders dan “technische politieke kwesties” kan cultuur de harten van mensen raken, meent Strauss. Om die harten te raken, moeten kunst en cultuur wel onafhankelijk zijn van politiek en religie. Politiek gaat wat hem betreft over de voordelen voor natiestaten. “Ik ben niet zo geïnteresseerd in de politieke discussie. We hebben meer belangstelling nodig voor de bindende krachten van cultuur.”

Strauss grijpt in zijn pleidooi terug op een tekst van de Oostenrijkse schrijver Stefan Zweig uit 1932, ‘Die moralische Entgiftung Europas’, die de Duitse acteur Lars Eidinger (1976) op zijn verzoek in Amsterdam voorleest. Zweig bepleitte onder meer een verschuiving van het nationale naar het culturele, om te komen tot een a-politiek, of zelfs supra-politiek begrip voor elkaar in Europa. Die lijn volgt Strauss.

Nazi's

Maar Ates is, net als Dercon, sceptisch over het belang van cultuur. Mensen komen niet naar Duitsland voor de cultuur of het theater, zegt ze, maar omdat het land economisch zo sterk is. Dan klimt, midden in een betoog van Dercon over hoe om te gaan met de Duitse identiteit, ineens acteur Eidinger het podium op. Hij is geen panellid - hij draagt op de debatavond verschillende teksten voor - maar voelt zich

genoodzaakt zich achter Strauss te scharen en over zijn eigen ervaringen als acteur te vertellen.

Twintig jaar geleden was Eidinger met zijn theatergezelschap in Frankrijk en was het "onmogelijk om met de Fransen in contact te komen, omdat ze dachten dat alle Duitsers nazi's waren", zegt hij. "Ik zal nooit trots zijn om Duitser te zijn en ik hoop dat geen enkele generatie na ons dat wel is, want wat de Duitsers hebben gedaan, is onvergeeflijk."

Eidinger: 'Ik zal nooit trots zijn om Duitser te zijn en ik hoop dat geen enkele generatie na ons dat wel is'

Daar slaat Ates direct op aan. Eerder op de avond vertelde ze dat het voor nieuwkomers in Duitsland ingewikkeld is omdat Duitsers zelf niet kunnen zeggen dat ze trots zijn op hun land. "Wat wil je dan met je land doen als je wilt ontkennen dat je Duits bent?" vraagt ze Eidinger nu.

"Dealen met het verleden", zegt Eidinger, zittend op de rand van het podium. "De brug die ik heb gevonden is cultuur." Dat hij zich nu wel geaccepteerd voelt als hij in Frankrijk, Zweden of Groot-Brittannië is, komt door de cultuur. "Mensen gaan met elkaar in dialoog door cultuur", bijvoorbeeld door muziek of theater.

Pijn

"Maar over wat voor cultuur heb je het dan?" dringt Ates aan. "Duitse cultuur?" Zelf is ze Duits en Turks en Koerdisch, zegt ze, en feminist, en ze heeft er geen probleem mee te zeggen dat ze daar trots op is. "Maar jij kunt je cultuur niet Duits noemen." Zittend op haar stoel midden op het podium, in gesprek met de twee jongere Duitsers, Eidinger en Strauss, heeft ze iets van een therapeute. Zeker als Eidinger bloedserius antwoordt: "Ja, ik heb een groot complex omdat ik Duitser ben."

Ates: 'Jij ontkent het idee dat je een gevoel voor je land kunt hebben.'

Maar je móet je cultuur voelen, en die is ook Duits'

“De vraag is: heeft cultuur een taal?” reageert Strauss. “Cultuur raakt mensen ook zonder stempel.” Oooh, zucht Ates. Stefan Zweig maakte in 1942 een eind aan zijn leven in ballingschap, zegt ze dan, omdat hij niet terug kon naar zijn land. Ja, als burger voelde hij zich Oostenrijker, zegt Strauss. Maar hij wilde zijn werk vertaald hebben omdat hij wist dat hij daarmee ook mensen in Amerika of Frankrijk kon raken. “Maar ze namen zijn thuis van hem af”, zegt Ates. Ook nu hebben veel mensen het er moeilijk mee om niet terug naar hun land van herkomst te kunnen, zoals veel Turken, zegt ze. Ze is geen nationalist en zeker niet rechts, benadrukt ze. “Maar jij ontkent het idee dat je een gevoel voor je land kunt hebben. Je móet je cultuur voelen, en die is ook Duits.”

Strauss en Eidinger lijkt ze er niet mee te overtuigen. Toch maakt ze het, terwijl het debat eigenlijk al voorbij is, nog een keer persoonlijk. “Ik voel voor Zweig”, zegt ze. “Ook ik kan niet terug naar mijn vaderland. Dat doet pijn.”

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:

<https://duitslandinstituut.nl/artikel/26322/moslimfeministe-ates-ziet-europese-waarden-bedreigd>